

SLOVENE NIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 Din

za pol leta 30 Din

za vse leto 60 Din

Posamezne številke 1.50 Din

Za inostranstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 5. junija 1936.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočerkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Minimalne delavske mezde

Že nekaj časa se zavzemajo socialisti in delavske zbornice za uzakonitev minimalnih delavskih mezd. Ta zahteva je na videz za delavstvo zelo koristna, ker bi se na ta način vsaj na papirju preprečilo, da bi podjetniki delavcev ne mogli plačevati pod določenim minimumom. Dobrota uzakonitve minimalnih mezd je pa samo navidezna z ozirom na izkušnje v drugih državah. Te izkušnje so pokazale, da minimalne mezde postajajo kmalu maksimalne, to se pravi, da podjetniki v kratkem času vse delavske mezde pritisnejo na to najmanjšo z zakonom določeno višino. Ker se pri določanju minimalnih mezd na to ne misli, se minimalne mezde določijo res na minimum, to je na najnižjo mogočo višino. Uspeh uzakonitve minimalnih mezd je zato za delavce ta, da se vse mezde izenačujejo na tej najnižji ravni. Namesto da bi se delavcem z uzakonitvijo minimalnih mezd socialni in gospodarski položaj zboljšal, se veliki večini njih, ki so dotodaj imeli malo boljše plače, poslabša na ta minimum. To bi moralo biti socialistom in voditeljem delavskih zbornic znano iz dosedanjih izkušenj v drugih državah in zato se jim je čuditi, da se prizadevajo za uzakonitev minimalnih delavskih mezd.

V naši državi je pa uzakonitev minimalnih mezd še bolj kočljiva zadeva. Naša država je sestavljena iz pokrajin, ki so po razvoju civilizacije in po gospodarskih razmerah med seboj časovno zelo, zelo narazen. Zato je razumljivo, da se tudi življenjska raven in človeške potrebe v posameznih pokrajinah bistveno razločujejo. Ni s tem rečeno, da morajo delavci nujno v pokrajinah, kjer so bolj plačani, tudi bolj živeti. Kjer so bolj plačani, je tudi draginja življenjskih potrebščin večja in je sploh življenje drugače urejeno, tako da delavec z boljšo plačo dostikrat slabše izhaja kakor pa v manj naprednih deželah z nižjo. Če bi n. pr. angleški ali nemški delavec prejemal tako plačo kot naši jeseniški delavci, bi moral v Angliji oziroma Nemčiji poginiti v najkrajšem času od gladu.

Če bi se tedaj v naši državi uzakonile za celo državo enotne minimalne delavske mezde, bi to pomenilo za nekatere pokrajine pravo gospodarsko revolucijo. Z zakonom bi se hotelo preprosto diktirati celi pokrajini, da naj začne drugače gospodariti in živeti. Če bi se zaostalim pokrajinam naložilo, da morajo plačevati take mezde, kot so sedaj povprečne mezde v dravski banovini, mora večina podjetij v teh pokrajinah propasti, ker so doslej producirali na osnovi svojih nizkih mezd. Iz izkušenj, ki jih imamo, se to sicer ne bi zgodilo, ker se v teh pokrajinah zakonskih predpisov ne bi držali ali bi pa zakonske predpise obšli, kar se da precej lahko napraviti tudi pri določitvi minimalne mezde. Saj nam je znano, da nekatera podjetja v južnih krajih svojih delavcev ne plačujejo po več mesecev. Zato je lahko obljubiti minimalno mezdo, ki se potem ne plača. Kjer je kljub sodnijam in kljub socialnim napravam mogoče, da delavci ne dobe plače po pol leta, je mogoče tudi vse drugo. Z določitvijo minimalne mezde po višini naprednejših pokrajin bi se tedaj nič ne doseglo, nasprotno: pri nas bi gotovo delavske plače padle pod dosedanje povprečje, na jugu se pa položaj delavcev ne bi zboljšal, ker se zakona ne bi držali.

Če bi se pa določile minimalne mezde za celo državo po višini gospodarsko zaostalih pokrajin, pomeni to za slovensko delavstvo, da pridejo gospodarstveniki, da bodo potem samo delavci strgani, tudi gospodje podjetniki bodo kmalu začeli hoditi v pošvedranih čevljih. V katerih krajih v Sloveniji se pa danes relativno še najbolj živi? Tam, kjer je industrija. Tam je še največ denarja v prometu, tam dela še obrt in trgovina, štacunarji, gostilničarji itd. Vendar te gospodarske razgibanosti ne oživlja podjetnikov denar, ki ga le malo pride v promet, temveč denar delavcev. Delavec je tisti, ki ne nalaga denarja in ne hodi drugam na zabave, temveč pusti ves svoj tedenski zaslužek v domačem kraju, pri domačih trgovcih,

obrniki in kmetih in še drugih, ki znajo pod eno ali drugo pretvezo (kulturno ali nekulturno) vleči denar iz ljudi. Znižajte delavcem mezde, znižali boste zaslužek domači trgovini in obrti in vsemu gospodarskemu in kulturnemu življenju spodrezali korenine. Tak način izenačenja delavskih mezd bo imel isti nasledek za slovensko gospodarstvo, kakor jo ima kmečka zaščita. Tako izenačenje bo končna stopnja k popolnemu zedinjenju

Tega naj se zavedajo socialistični voditelji delavskih zbornic in pa industrialci, ki so tudi zadnje čase začeli priganjati za izenačenje delavskih mezd v celi državi. Naši gospodarstveniki, ki lezejo v vedno večjo stisko in z grozo opažajo, da se drugod po svetu gospodarstvo nekako popravlja, samo v Sloveniji gre še kar naprej navzdol, so nenadoma prišli na misel, da je vzrok njihovim slabim kupcijam to, da zaradi velikega razločka med delavskimi mezdami pri nas in na jugu niso konkurenčni. Tako so nazadnje izumili, da so prav za prav naši delavci, ki se še niso s svojimi mezdami zedinili, vzrok, da obrt in trgovina v Sloveniji ne cveteta tako, kot so si predstavljali ob prevratu, da bi v tej državi morala.

Če pravijo naši podjetniki, da niso konkurenčni naproti podjetnikom iz južnejših krajev, povedo s tem tudi, da imajo v teh krajih konkurenčna podjetja. Čudno, pred desetimi leti tam te konkurence še ni bilo, danes pa pravijo, da je vedno več. Pri nas zapiramo tovarne, skrčujemo obrate in odpuščamo delavce, doli pa nastajajo nova podjetja. Tako si vendar naši gospodarstveniki ob prevratu niso predstavljali zedinjenja. Saj je znano, da je njihov jugoslovanski nacionalizem slonel na prepričanju, da bo Slovenija tovarna in trgovska hiša za celo Jugoslavijo. Koruzo gor, kramarsko robo dol — to geslo je podžigalo slovenske podjetnike v njihovem jugoslovanskem nacionalizmu. Zaradi dobičkov, ki so si jih na ta način obetali, so bili pripravljeni darovati tudi slovenski jezik in kulturo.

Kljub vsem tem žrtvam se je pa izkazalo, da so bile misli naših gospodarstvenikov ob prevratu samo varljive sanje. Če bodo tako rasla konku-

kor njegovega brata Nandeta. Pri obeh prevladujejo belkasto-sivi toni, posebno pa v slikah Draga. Nande ima več zelenkastih, rdečkastih in modrih barv in senc, so pa njegove slike bolj trde kot bratove. Nandetovi »Vaški dečki« so pa, kar se tiče figuralne kompozicije, prav dobro delo, posebno so pa zadeti značajni dečkov v obrazih. V veliki Nandetovi sliki »Poljska delavka« je ozadje skoraj nerazumljivo. Take stvari zna podati Tone Kralj z velikim občutjem. Dragova figuralna dela imajo močno črto, tako sta n. pr. sliki »Na njivi« in »Naborniki« polni gibanja, prav tako pa tudi slika »Voli«. Drago Vidmarjeve pokrajine »Predpomlad«, »Korošica«, »Pokrajina« in »Zimska pokrajina« se po načinu slikanja močno razlikujejo od drugih njegovih del, so žive, občutene in velike neposredne umetnostne moči. Te krajine so gotovo najboljše stvari na razstavi.

Če pa ustvarja, naj ljudstvo prisluhne in obstane! Iz svojega lastnega rodu je!»

Cilj, ki ga imata brata Vidmarja, je vreden pohvale. Tudi po predmetu naj bo oblikujoča umetnost domača, raste naj iz domače zemlje! Tako bo postala oblikujoča umetnost razumljivejša širokim ljudskim množicam doma in bo tudi za tujca zanimivejša, ker bo po predmetu izvirna. Nasprotno pa mora sijati iz umetnine tudi duhovna vsebina, slovenska duhovnost, če naj bo umetnina resnično močna. Slovenstvo je v umetnosti vse, kar ustvari slovenski človek iz globočin svoje duše. Čim bolj globoko zajema slovenski človek iz svoje duše, tem bolj slovenska bo umetnina.

Brata Vidmarja zametujeta sedaj ekspresionizem, čeprav sta zrastle iz ekspresionističnih časov. Iščeta stvarnosti, resničnosti v življenju. Ne gre jima za zunanji videz ljudskih predmetov, ne za kakšno »nacionalno« burko, ampak za živo življenje, za bitje in nehanje ljudi na slovenski zemlji, za njih trpljenje, težave in veselje.

Koliko sta ta svoj cilj in cilj »Slovenskega lika« (mogoče bi bilo še bolj domače ime »Slovenska oblika«!) dosegla, je sedaj vprašanje. Prvi vtisk, ki ga ima človek, ko stopi v razstavo, ni neposreden. Šele, ko ogledaš razstavljenе slike dvakrat, se ti pokaže, da je v slikah mnogo več, kakor bi mislil na prvi pogled. Mogoče je vzrok za to tudi dejstvo, da ni v razstavi zadosti kontrastov. Resnica je, da je pri kolektivnih razstavah enega ali dveh umetnikov, ko je eno delo drugemu kolikor toliko po tehniki podobno, arangement posebno težak. Če pa opazuješ na razstavi bratov Vidmarjev slike posebej, najdeš kvalitete. V splošnem je treba reči, da so dela Draga Vidmarja dosti močnejše občutena in bolj podana ka-

kor njegovega brata Nandeta. Pri obeh prevladujejo belkasto-sivi toni, posebno pa v slikah Draga. Nande ima več zelenkastih, rdečkastih in modrih barv in senc, so pa njegove slike bolj trde kot bratove. Nandetovi »Vaški dečki« so pa, kar se tiče figuralne kompozicije, prav dobro delo, posebno so pa zadeti značajni dečkov v obrazih. V veliki Nandetovi sliki »Poljska delavka« je ozadje skoraj nerazumljivo. Take stvari zna podati Tone Kralj z velikim občutjem. Dragova figuralna dela imajo močno črto, tako sta n. pr. sliki »Na njivi« in »Naborniki« polni gibanja, prav tako pa tudi slika »Voli«. Drago Vidmarjeve pokrajine »Predpomlad«, »Korošica«, »Pokrajina« in »Zimska pokrajina« se po načinu slikanja močno razlikujejo od drugih njegovih del, so žive, občutene in velike neposredne umetnostne moči. Te krajine so gotovo najboljše stvari na razstavi.

Oba Vidmarja pa podajata obraze slovenskih ljudi iz štajerske tako resnično, da vidiš iz njih figurálnih slik pravo štajersko deželo. Vidiš štajersko ljudstvo in njegov delovni dan in prav zaradi tega delovnega dneva se zdi, da je kolorit bratov Vidmarjev tako belkasto-siv, kot je enakomerno in vsakdanje življenje in trud našega kmečkega človeka. Gorske krajine, ki jih delata oba Vidmarja, pa niso na tisti višini kot so njih figuralna dela; manjka jim perspektive in pa tudi risanja.

Vidmarja naj delata, za kar imata smisel in voljo. Gotovo bosta, če bosta našla dovolj kupcev in tvarne podpore, bolj in bolj odkrivala ne le resnično življenje slovenskega delovnega človeka, ampak podajala bolj in bolj tudi slovensko duhovnost v svojih delih, duhovnost, ki je bistvo umetnostnih višin.

R-i.

Slovenska slikarja

Drago in Nande Vidmar

(Razstava umetniškega društva »Slovenski lik« od 29. V. do 15. VI. t. l.)

V Jakopičevem umet. paviljonu v Ljubljani je odprlo 29. maja t. l. umet. društvo »Slovenski lik« razstavo slik dveh svojih udov, Draga in Nandeta Vidmarja. Napolnjene so tri dvorane.

Tista skupina naših oblikujočih umetnikov, ki je združena v društvu »Slovenski lik«, tudi takrat ni zatajila slovenstva, ko je nekaj za umetnost sicer malo pomembnih ljudi zoper voljo tovarišev hotelo zanesti v slovensko oblikujočo umetnost »dravobanstvo« ter je krstila novo umet. organizacijo z imenom »Društvo lik, umetnikov dravske banovine«. Umet. društvo »Slovenski lik« je nadaljevanje nekdanjega »Kluba mladih«, ki je razstavljal, dobro vedoč, kako velikega pomena je za nas slovenska kulturna propaganda v tujini, pred leti v Pragi, na Dunaju, v Parizu, v Berlinu, Hodoninu in menda tudi v Ameriki. Predsednik »Slovenskega lika« je France Kralj, razstavljalca Drago Vidmar pa tajnik. »Slovenski lik« je prvič razstavil v Zagrebu lansko leto. Ima namen v slovensko oblikujočo umetnost zanesti slovensko ljudsko vsebino in iz ljudstva izoblikovati slovensko umetnostno obliko. Predgovor v seznamu za razstavo bratov Vidmarjev pravi, da »če je umetnost najvišje dognanje vsega človeškega, njegovega časa, njegovih težav in borb, njegovega veselja in žalosti njegove zemlje in ljubezni — tedaj ne sme bežati od nje.« Predgovor k seznamu pa pravi tudi: »Umetnik ne more biti osamljen. Umetnik ne ustvarja zase!

renčna podjetja na jugu, kot sedaj, naši trgovci in obrtniki kmalu ne bodo imeli več kam prodajati svoje robe. Kam se bo potem naslonil njihov nacionalizem?

Vendar, kogar udari Bog s slepoto, ga udari do kraja. Namesto da bi spoznali naši gospodarstveniki svojo zgrešeno politično dejavnost, so se spravili na naše delavce in hočejo njim »uediniti« še mezde, tako da bodo s tem uničili še domači trg, kolikor ni uničen že s kmečko zaščito, da bodo na ta način ostali sploh brez trga, ker tistega na jugu kmalu več ne bo. Zakaj bi pa Bosanci kupovali premog v Trbovljah, če ga imajo pa doma dosti in zakaj bi Hrvatje kupovali klobuke v Škofji Loki, če jih znajo tudi sami delati itd. itd.

Ker so gospodarske in politične razmere v naši državi postale danes tako otipljive, tudi slovenskim gospodarstvenikom pri vsej njihovi omejenosti in slepoti ne moremo pripisovati, da jih ne bi spregledali. Če kljub temu svojega lažinacionalizma in svoje politične usmerjenosti ne spreminjajo in se hočejo za nekaj časa rešiti s takimi,

za ves narod pogubnimi poskusi, kakor je izenačenje delavskih mezd, potem si ne moremo drugega misliti, kot da gospodarijo po načelu: *Après nous la déluge*. Če je pa tako, gospodje, vas bo slovenski narod morebiti preje, kot si mislite, izpljunil iz sebe.

Na koncu bodi zaradi popolnosti omenjeno, da obstoji glede mezd še tretji predlog, da se določijo različne mezde po različnih banovinah. S tako rešitvijo se pa uzakoni neenaka konkurenca med podjetji v posameznih banovinah in tako stanje je za tisto banovino, ki bo imela višje določene mezde, čisto nevzdržno. Vsa nova podjetja bi se nato ustanavljala v tistih banovinah, kjer bi bile mezde najnižje določene in še stara bi se selila v te banovine. Banovine bodo nato začele med seboj tekmovati v znižavanju mezd, da čim več industrije privabijo k sebi. Za Slovenijo pomeni ta rešitev, da bi se počasi vsa gospodarska delavnost, vsa podjetja preselila na jug in za njimi delavci: depopulacija. Dr. I. P.

Od besede k dejanjem

Priobčujemo dopis v pričakovanju, da slišimo o stvari še drugo mnenje. Ur.

Trpke in resne besede je nekdo v zadnji »Sloveniji« naslovil na vodilne moze slovenskega duhovnega življenja. Naj ne bi preslišali tega krika užaljene, ponižane, v svojem ponosu ranjene slovenske duše. Ti očitki, kliči in pozivi se bodo množili. Nemir se je vselil v naša srca in ni je poti nazaj v lagodno življenje. Slovenski človek bide danes boj s samim seboj in si izprašuje vest. V tisočih se bide danes ta boj za lastno očistitve. Do tega je moralo priti. Obračun s preteklostjo je potreben, nujen. Sodbe bodo marsikrat trde, krivične — objektivne so pač mogoče samo v zgodovinski razdalji — a razkriti moramo brez-pogojno vso tragiko in nečistost, vse slabosti dosedanjega slovenskega življenja ter spoznati vzroke naših porazov in narodnih katastrof. Konec moramo napraviti vsem samoprevaram in zavesti se moramo trde realnosti ter težkih pogojev, ob katerih smemo upati na boljše dni.

Težki in trdi bodo ti pogoji. Dajmo slovo vsem umišljavam. Resnici je treba pogledati v obraz, naj je še tako kruta. Strahotna je stiska, v kateri Slovenci živimo: fizična, moralna, narodna, socialna. Bolj ogroženega naroda, v svojem življenjskem bistvu ogroženega, ni v Evropi, kot je naš. Ne mislimo samo na žalostno usodo zamejnih rojakov. Nemogoče je, da bi v takem položaju še nadalje živeli življenje, kakršno je bilo dosedanje. Če današnji duhovni tvorci slovenske kulture, torej tisti, katerih življenjski smisel in namen je najtesneje povezan z usodo naroda, ne čutijo tega v globini svoje duše, potem je to dokaz naše duhovne dekadence. Danes biti Slovenec, biti slovenski razumnik in se kot tak čutiti, pomeni prevzeti nase vso bridko dediščino iz dobe ponižanja in hlapčevstva ter vso odgovornost za preobrazbo naše miselnosti in vso odgovornost za zdrav razvoj našega bodočega življenja. Nobeden se ne bo mogel odtegniti svoji dolžnosti, kdor noče veljati kot moralna šleva in zoprni sebičnež.

A kdo naj nam pokaže pot? Ne pričakujemo preveč in vsega od naših veljakov. Marsikateri je dal, kar je mogel dati. Najmanj odloča v dobi, kakor je naša, socialni položaj. Vsakdo je poklican. Naj se ne ponovi, kar smo doživeli v zgodovinski prevratni dobi, ko je čakal drug na drugega. Kdor je sposoben za močno iniciativo, kdor nam da zglede velike vere in velikega poguma, ta je naš človek. Ne bomo vpraševali, kaj je.

Zato velja vsem poziv, ki čutijo v sebi stisko tega časa in voljo do akcije: Združujte se, ustvarjajte si skupine in z njimi možnosti za medsebojno spoznavanje, za izmenno misli in mnenj ter možnosti za skupne nastope. Več glav, več misli. Iz majhnega kroga se lahko porodi velika stvar. Odvisno je od ljudi. Le ne stati ob strani! Naj-

Opazovalec

Izbran fižol

28.

Kdaj bo pri nas tako?

Jimmy Thomas, najspodobnejši angleški minister za kolonije, najpopularnejši politik angleškega ljudstva, človek brez popolne ljudskošolske izobrazbe, ki je nagovarjal druge ministre s krstnimi imeni in ni vzel pipe iz ust niti pred angleškim kraljem, iz londonskega blata zrasli proletar, prodajalec časopisov, čistilec vagonov, strojnik in železničar, je te dni demisioniral. Zakaj? Samo zato, ker sta ga žena in sin po nerodnosti spravila v sum, da je bil v domačem krogu nepreviden in izbrbljal nekaj, kar je omogočilo borzne spekulacije in stave na vprašanje, kateri davki bodo z novim proračunom zvišani. Pred posebnim, od vlade postavljenim sodiščem je moral odgovorjati on, aktivni minister, in sam je zahteval, da se zadeva preišče, kakor hitro je

sposobnejši, stoječ ob strani, je obsojen, da se vtpilja v pesimizmu in anarhični zagrenelosti. Najskromnejši lahko opravi veliko delo. Odločilen ni samo razum. Danes odloča bolj ko vse drugo moralna moč. Samo da pride v naše življenje nekaj razgibanosti. Sorodni ljudje se potem že najdejo. Marsikdo se čuti osamljenega in niti ne slutiti, koliko ima v svoji bližini somišljenikov.

Do skupne akcije ne pridemo, dokler se ne ustvari v našem razumnstvu moralno in intelektualno močna skupina, ki bi postavila slovensko vprašanje v središče vsega svojega dela in slovensko misel kot vodilno misel svojega hotenja. Slovensko misel v njeni duhovni, socialni in politični širini. Ne kot zakupnik slovenstva, ampak v tem smislu, da bi bila v svojih akcijah povsem neodvisna, avtonomna slovenska in prosta na desno in levo. Brez take skupine z močno moralno avtoriteto nimamo in ne bomo imeli kristalizacijske točke za zbiranje in oblikovanje naših moči in ne vezi, ki bi s potrebnim moralnim ugledom povezala vse skupine od desne in leve v skupno slovensko akcijo. Nezaupanje bo spremljalo vsak nadaljnji poskus v tej smeri. Ta skupina bi bila regulator našega življenja v tem smislu, da bi izločili vse, kar utegne slabiti našo moralno in duhovno odporno moč in ovirati združitev vseh sil. Iz prvotno majhne delovne skupine bi morala polagoma zrasti vsesplošna akcija, ki bi zajela vse duhove, mladino kakor starino. Oblike našega skupnega nastopa in odpora pri nas ne bodo iste kot drugod, zrastle bodo iz posebnih pogojev slovenskega življenja in slovenskih razmer.

Bližajo se nam tako usodni časi, da naš šibki narodni organizem ne prenaša nobenih tveganj in lahkomišljenih poskusov. Zato morajo danes stopiti v ozadje vsi postranski računi katerihkoli skupin in struj. Kdor bo delal za skupno stvar, bo delal tudi zase, kdor se bo odmikal, bo škodil tudi svoji stvari. Izsiliti moramo enotnost in disciplino v zadevah, ki so nam po spoznanju vseh resnih, razsodnih ljudi danes skupne.

zvedel, da se omenja ime njegovo, njegovega sina, njegove žene. In to sodišče še ni izreklo nobene sodbe, to sodišče ga je zasliševalo tako, kakor je preiskovalo vse ostale, aktivne ministre, po okolnostih pa je postal on sumljiv, nič več, in je še celo vprašanje, če je res sumljiv. Pa je demisioniral. Njegova kariera je uničena...

Tako neuklonljivo je angleško javno mnenje, kadar zasluži nevarnost, da se vtihotapi v angleško javno upravo nam tako dobro znana žival: korupcija.

Spominjajte se tiskovnega sklada tednika »Slovenije«!

Prepričane Slovence, ki jim je slovenstvo zapoved vesti in pravosti, prosimo, da podprejo razširjevanje čiste slovenske misli s tem, da nakažejo primeren znesek za

tiskovni sklad našega tednika »Slovenije«.

Ivan Cankar:

Predmestje

(Konec.)

Število brezposelnih tisti čas cenijo samo na Dunaju na 30.000, v vsej Avstriji, všteti Benečijo in Lombardijo, na 150.000. Velikansko število z ozirom na dejstvo, da je država tedaj bila še do 90 odstotkov agrarna. Iz strahu pred naraščajočo ljudsko nezadovoljnostjo se je vlada odločila za javna dela. Kako velika je bila potreba, se vidi iz tega, da se je takoj prve dneve, v začetku maja, oglasilo 6000 delavcev, dober mesec pozneje pa jih je delalo že 16.000, in sicer najtežja dela. Po večini so kopali jarke — za par krajcarjev na dan!

Dunaj je tedaj štel 260.000 prebivalcev. Temu nasproti bi bilo število brezposelnih neznatno, komaj 12 odstotkov vsega prebivalstva. Z ozirom na takratne razmere vseeno velikansko število. Brez dela niso bili samo bivši delavci, ampak tudi obrtniki, ki jih je uničila naraščajoča industrija. Stradali so tudi zaposleni: poleg delavca obrtnik, mali trgovec, uradnik. Lačen in raztrgan je bil tudi kmet.

Nad polovico delavstva, zlasti v tekstilni industriji, so bile ženske in otroci obojega spola od 9. leta dalje. Povprečni zaslužek za 12 do 14-urno delo je znašal po 3 in pol do 7 krajcarjev na dan. Čeprav je kupna moč krajcarja bila nekako enaka vrednosti današnjega dinarja, je pri strašni dragini plača komaj zadoščala za kruh ene osebe. Deželo so preplavljale trume brezposelnih, proseč kruha in cap, da pokrijejo goloto. Današnji Prater je bil eno samo velikansko taborišče brezposelnih, ogražajočih mesto in okolico. Med temi in delajočimi skoraj ni bilo razlike. Priti pod streho kot kmečki hlapec ali dekla, je bila že zavidanja vredna sreča.

Pretirano? Ljubljana kot veliko prometno križišče z majhnim številom prebivalstva — 19.000 —

je tedaj živela od trgovine in obrti, večje industrije pa ni imela, vendar razmeroma več ko danes. Obstajali sta že predilnica in cukrarna, poleg še nekaj večjih obratov in obrti, ki se jim širok-srčno lahko prizna industrijski značaj v smislu tiste dobe. Vendar vse te tovarne in večji obrati skupaj niso zaposlovali nad 1500 oseb, visoko računano. 12 odstotkov bi dalo 180 brezposelnih, od vsega prebivalstva pa 2280. Kam bi z njimi tedanja Ljubljana ob popolnem pomanjkanju slehernega skrbstva?

Predilnica, pozneje »C. kr. predilnica in tkalnica«, je zaposlovala prav do srede svetovne vojne povprečno nad 350 oseb. Dasi je tedaj veljala za moderen obrat, neprimerno boljši od enakih drugod, bi bila danes preprosto nemogoča. Preživel sem mnogo ur v njej, znani so mi bili vsi koti — tedaj sem bil še nerazumen; a danes mi je jasno, kako so nastali »Tkalci« in zakaj so poleg rudarjev baš tekstilci bili najvnetejši nosilci revolucionarne misli. Delo od 6 zjutraj do 8 zvečer z enournim odmorom opoldan. Povprečni zaslužek še v letih devetdesetih in pozneje petintrideset krajcarjev na dan. Ozračje zadušljivo, polno strupenega prahu in smrdečega olja; po vseh kotih železni kremplji prežeče smrti. G. Jože Gostinčar, sedaj minister v pok., vé, kako je bilo, pa je obljubil napisati spomine na ta nekdanji pekel sredi »bele« Ljubljane.

Toliko samo mimogrede, za primer, da je v Ljubljani tedaj vladala še dosti velika »blaginja«. V primeri s severom in deželo. A davčni vijak je pritiskal bolj in bolj, državni bankrot je uničil milijone ljudskega premoženja, denarja je zahtevala tudi vojska. Kmet ni mogel več, buknil je klic po odpravi tlake, oživel je »boj za staro pravdo«. Dunajska kmečka okolica se je zganila — razlegnilo se je: Proč s tlako! Kruha in svobode! Dol z absolutizmom! Oglasilo se je tudi

meščanstvo, tisti čas nosilec svobodne miselnosti. Kmet, delavec, meščan — vsem na čelu študent. Glas želodca je strašen.

Do prvega večjega nastopa je prišlo 15. marca pred palačo deželnihih stanov (deželnihih zborom). Velikansko množico je družila ena sama zahteva, klic po kruhu in svobodi, po svobodi tiska, da lahko svobodno izrazi svoje zahteve. Vlada pa se je odločila, da »zatre nemire v kali«. Namesto kruha je poslala nad množice vojaštvo, na povelje nadvojvode Albrechta so zagrmele salve. Lačni so prejeli »ognjeni krst«, strelji iz pušk so dali signal, začela se je **marčna revolucija**.

Množice je popadla silna razburjenost, iskra je švignila v predmestja, vnel se je plamen, po ulicah so zrastle barikade. Večerno nebo je zažarelo v krvavem sijaju ognjenih zubljev, pripoveduje sodobnik; od Badna in še dalje do Dunaja eno samo ognjeno morje. Zagorele so tovarne, besneči element je zajel mitnice in carnice, goreli so davčni uradi in vse, kar je ljudski jezi bilo v spotiko. Še tisti večer je odnesel Metternicha, največjega nazadnjaka tiste dobe. Vlada je v strahu obljubila odpravo cenzure, oborožitev študentov in prosvetljenost.

Namesto izvršenih obljub pa je že naslednji dan sledilo imenovanje generala kneza Windischgrätzja za dunajskega diktatorja. Prepozno. Množice se že pripravljajo na splošen napad na cesarski dvor (»Sturmpetition«), ko razglasi vlada, da je cesar »na pritisk ljudske volje« cenzuro odpravil in dovolil ljudsko oborožitev. Množice zahtevajo tudi ustavo, ki jo cesar pozno zvečer obljubi. Naslednji večer cesar razglasi ustavo in prekličie diktaturo. — Teden dni pozneje izidejo Bleiweisove »Novice« v slavnostni obliki brez cenzure. Izanci udarijo na grad, znosijo urbarje na dvorišče, jih zažgó in nato sam grad. Zatem se napotijo v Ljubljano. oboroženi s ko-

Politična izjava ministra predsednika dr. Milana Stojadinovića

Na ustanovnem državnem zboru JRZ je imel dr. Milan Stojadinović velik govor. Iz njegovega govora so posebej važne izjave, ki izražajo politični program za bodočnost. Naj navedemo samo nekatere odstavke:

O samoupravi se je izrazil sledeče: »V našem programu je naglašeno načelo samouprave v širokem obsegu. To je naš politični ideal. Mi bomo delali za njegovo uresničenje. Že 11 let obstaja v našem najnem življenju velik nesporazum. Mi smo bili vedno za najširšo samoupravo, drugi so zahtevali avtonomijo, tretji federacijo. Nihče pa med tem ni podal točne definicije onega, kar je zahteval, in ni označil vsebine svojih želja. Mislimo, da je najvažnejša vsebina in širina kompetence tistega, kar se predlaga za posamezne upravne enote.«

O svobodnem razvoju političnega življenja je povedal sledeče:

»Stranka je za ustavno in parlamentarno ureditev države v demokratičnem duhu, to je druga točka našega programa. V duhu celokupnega našega naroda je globoko ukoreninjen ideal svobode. Naši najboljši pesniki so peli o svobodi. Naši umetniki so posvečali svoja najlepša dela svobodi, naši državniki so delali za svobodo in so izpostavljali svoja življenja za ta narodni ideal. Veliki kralj Peter je prevedel knjigo Johna Sturarta Millea »O svobodi«. A kaj naj porečem o tistih množstvenih znanih in neznanih junakih, ki so žrtvovali svoje življenje za svobodo v tistem težkem času, ko političnega življenja pod vladno JNS ni bilo. Mnogi iskreni domoljubi so se v skrbeh vpraševali, kako bi se našel izhod iz takega položaja. Toda nam, današnjim nositeljem programa JRZ, je uspelo, da smo v zelo kratkem času, kljub vsem težavam, na katere smo naleteli tudi tam, kjer jih nismo pričakovali, prišli do obnove svobode političnega življenja. Praktično smo obnovili demokracijo in državljanske svobode. Tako smo speljali državo brez mnogih pretresljajev, kakršnih je sicer bilo v drugih državah ob sličnih prilikah, iz njenega težkega stanja na pravo pot.«

Naši smo zelo reakcionarne politične zakone, pri njihovem izvajanju pa se je posrečilo, da smo ljudstvu vrnili demokracijo in svobodo v obsegu, kakršne doslej še ni imelo. Na ta način smo omogočili svobodni razvoj političnega življenja. Upamo, da bomo na ta način lahko že v kratkem uvedli tudi nove svobodnejše politične zakone. Dokler pa ne odstranimo vseh elementov neredov, ki hočejo zlorabljati svete dobrote narodnih svobod, pa naj se nahajajo na skrajni levici ali na skrajni desnici, bi grešili proti življenjskim koristim ljudstva in države, če pri izbiri primerne trenutka za novo politično reformo ne bi bili oprezní.«

O kmečki zaščiti je podal izjavo:

»Kmet je najštevilnejši stan v naši državi. On je tudi najštevilnejši člen naše stranke in zato bomo njemu posvetili tudi največje skrbi. Poleg drugih vprašanj ga sedaj najbolj zanimajo tri vprašanja: vprašanje dolgov, vprašanje nerazmerja cen med agrarnimi in industrijskimi izdelki in vprašanje novih kreditov. Vsa ta vpra-

šanja so naša neprestana skrb. Ne moremo in ne bomo jih več zavračevali. Zlasti glede dolgov in kreditov bomo izdali dokončno rešitev, ki bo, kakor upamo, zadovoljila vse upravičene zahteve. Rešitev, ki jo pripravljamo, bo brez dvoma dokazala, da je Jugoslovanska radikalna zajednica največji prijatelj kmečkega ljudstva.«

Odgovore na najbolj kočljiva in najbolj pereča vprašanja je sestavil predsednik JRZ tako, da je popolnoma opravičil sloves političnega mojstra, sestavil ga je tako, da nikakor ni postal ujetnik svoje lastne izjave in tudi tistim političnim sitnežem, ki vsako stvar boljše vedo, ni dal podlage, da bi se mogli preveč uveljavljati.

Nobel zastojkarstvo

Na Golniku na Gorenjskem je zdravilišče za jetične, ki uživa po vsej državi najboljši sloves zaradi svoje lege in strokovne oskrbe. Naval zdravljenja potrebnih je zategadelj nanj tolik, da je stalno zaseden. Posebno tretji, t. j. najcenejši oskrbni razred, Zrak, glavno zdravilo, je pa v vseh razredih enak.

Pa se je zgodilo, da je prišel gospod, čigar dohodke so cenili na 10.000 Din na mesec. Imel je pravico do enoletne brezplačne oskrbe v tretjem razredu. Prav in v redu, če ima kdo tako pravico — nihče mu je ne more kratiti.

Ali gospod ni bil zadovoljen s tretjim razredom. Prosil je za sprejem v višjega. Ustregli so mu — in tudi to je v redu. Toda v takih primerih je navada, da prosilec založi primerno vsoto, iz katere se poravnata razlika med nižjo in višjo oskrbino. Tu so naredili izjemo, gotovo v dobri veri, da bo gospod s takimi dohodki in ki je vrh tega še znan kot javen socialni delavec, zanesljivo plačal.

Po odhodu pa je ta gospod namesto denarja poslal banski upravi prošnjo za odpis dolžnega zneska. Kajpada mu je ta ustregla. Pod Marušičem seveda.

Primer se je ponovil še enkrat. Takrat pa je bila smola, da je prošnja obležala do sedanjega bana. Kako jo je ta rešil, ni znano.

Bolniki, ki so vsi srečni, če morejo ujeti kako posteljo vsaj v tretjem razredu — profesorji in duhovniki, pravniki in zdravniki, uradniki, obrtniki in delavci — so pa te misli, da komur je tretji razred preslab, naj si dražjega plača sam, posebno če je javen delavec in še s takimi dohodki, ki jih prejema celo ob bolezni. Današnji čas ni za to, da bi lačne vrane site pitale. Kdor hoče biti nobel, naj bo na svoj račun, ne pa na stroške revežev.

Golomišenje

Jugoslovanski nacionalni državni poslanec dr. Mirko Došen je našel sledeči genialni izhod za unitariste in federaliste in ga priobčil v šibeniški »Tribuni«:

»Mi jugoslovenci zahtevamo z vso pravico od naših federalistov, da najdejo osnovo, na kateri bi se mogla izravnati naša ustavna državna misel — misel narodne enotnosti — s partikularističnimi potrebami in namerami posameznih dežel. Ko jih najdejo, bo z državnega stališča federalistični osnutek popolnoma enakopraven z unitarističnim, dokler pa jih ne najdejo, ostanejo federalisti zmeraj ob strani.«

Toda ali se morejo izravnati hrvaške partikularistične zahteve z osnovnimi načeli našega državnega življenja?«

Ta alternativa je značilna za jugoslovence: postavljajo jo že 17 let, podtikajo svoji centralistični vsedravnosti, ki v domnevi edina vzdržuje državo, preveljavljajo trditve v aksiom in tako zaznamujejo sleherni drugačno naziranje za protidravnost. Kaj če lahko kaže vsak, da se vprav centralistični državni sestavi ne obnesejo niti tam, kjer stoji za njimi istovrstna in istorodna kultura in zgodovina, v katerih vlada ne samo en književni jezik, ampak tudi eno pismo! Kaj če človek dokazuje, da vodi centralizem v slabost, da so močne vprav države, osnovane na zakonodajni in gospodarski samoupravi dežel! Kadar centralist že ne najde dejstev, si vzdene drugo ime, pa pod tem drugim imenom centralizira še dalje in še huje. In spet mu je vsak, ki misli drugače, izdajalec države in »nacije« — kar je zanj seveda eno.

Najmanj pa ne bo posej mogoče, da bi centralist sodil in odločil o tem, če so na necentralistični osnovi sloneči državni sestavi dobri ali slabi. Kajti demokracija si bo kljub JNS, kljub Ljotiču in Narodni odbrani in drugim nacionalistom vseh barv in odtenkov tudi pri nas utrla pot. To pa pomeni, da bo naše ljudstvo odločalo in odločilo, kako se hoče samo vladati.

Kajti to je bistvena vsebina demokracije: ljudstvo se ne le vlada samo, ampak samo tudi odloči in določi obliko, v kateri se ta samovlada najuspešneje in najučinkoviteje vrši. Brez kakega nacionalnega jerobstva namreč.

Jugosloven zoper jugoslovence

Novosadski list »Dan« prinaša izjavo nekega vojvodinskega jugoslovenskega nacionalista Rada Lungulova, ki vzdihuje nad svojo usodo:

»Najtragičnejša je usoda nas fanatičnih jugoslovenov. Mi, ki smo propovedovali iz prepričanja jugoslovenstvo, smo danes vznemirjeni, ker so ga kompromitirali in profanirali razni tipi. Na obtožnih klopeh, v mnogih sodnih pravih, v raznih aferah je bilo videti mnoge izmed njih.«

Naj se Lungulov zanese: in še jih bo videti.

Za čas in dobo, ko se spet kdaj jugoslovenci nacionalisti organizirajo v JNS, je ta izjava gotovo najbolj primerna opomba pod črto. Več tako ne more biti, kajti glede kakovosti jugoslovenov imajo Jugoslovani sploh in Slovenci in Hrvatje posebej še precej slabše mnenje. Tem slabše, čim bliže so lahko kdaj spoznali in v svojih žepih čutili jugoslovensko nacionalno edinstveno »ideologijo«.

Generali JNS dravske banovine

»Jutro« od 31. 5. 1936 je objavilo predsedstvo in izvršilni odbor JNS za dravsko banovino. Zanimivo je, da se je dr. Albert Kramar umaknil na podpredsedniško mesto in je predsednik bivši senator dr. Janko Rajar. Tu nekaj že ni v redu, ker vsak vajeneč ve, da je prvi politični vodja — dr. Kramar. Ali je to koncesija Ivanu Puclju, ali je strah, da ne bi bilo preveč ljudi odbitih? »Pohod« že tako ugotavlja, da ne bodo naprednjaki sledili generalom, ki so privedli stranko do najtežjega poraza.

sami in cepci, a jih prestrežejo po grofu Auerpergu poklicani dragonci. Zaradi teh izgrediv razglasi gubernialna vlada v Ljubljani 28. marca nad vso deželo obsedno stanje in se brani ga preklicati celo potem, ko dunajska vlada to odredi. Trajalo je do nekako konca oktobra. Do nemirov je prišlo tudi drugod po deželi, medtem ko je Ljubljana bila popolnoma mirna. Na Dunaju pa je vibrirala bitka tudi za Slovence.

Prvim krvavim so sledili mnogi še viharnejši dnevi. Večje in manjše bitke so se ponavljale prav do novembra. Cesar je dvakrat pobegnil: prvič na Tirolsko, drugič v Šlezijo. Prvo ustavo so poleg proletariata odklonili zlasti slovanski narodi. Tudi Slovenci so sabotirali volitve v frankfurtski parlament. Revolucija je oživela slovensko narodno zavest. Ustanove se prva slovenska politična društva v Ljubljani in celo v Gradcu in na Dunaju. Pojavi se prvi konkretni slovenski politični program: Zedinjena Slovenija pod — habsburškim žezlom; pa tudi: — Svobodna kraljevina v zvezi s — Hrvati in Srbi. Obvelja Bleiweisovo geslo: Vse za vero, dom, cesarja.

Klici po kruhu in svobodi niso več ponehali. Delavske množice so zahtevale svobodo besede in tiska, svobodo združevanja, svobodne volitve. Na barikadah sta stala in padala delavec in meščan poleg dijaka, sin poleg očeta in matere. V tem ognju se ustanovi 24. marca prvo delavsko društvo: Prvo splošno delavsko društvo, ki mu sledi podobno v Ljubljani (tiskarsko) šele čez 20 let. Vlada mešetari na vse strani, zbira vojaštvo in ga pošilja proti Dunaju. Malotne koncesije meščanstvo zadovolje, da popušča. Okoli mesta se stiska vojaški obroč. Ljudstvo opazi, da igra vojni minister grof Latour z Jelačićem dogovorjeno igro in zabrani grenadirjem odhod iz mesta. 6. oktobra začetek nove, oktobrske revolucije. Napad na vojaško skladišče. Grofa La-

tourja množica izvleče in obesi na cestno svetilko. Bach zbeži.

Jelačić potolče Dunaju na pomoč prihiteče Madžare. 22. oktobra je mesto popolnoma obklojeno. 31. oktobra vdor čete Jelačića in Windischgrätzta po silnih bojih v mesto. Boré se le še delavci z nepopisnim junaštvom. A omagajo, prešibki so, premalo jih je. Reakcija zmaga. Polnih osem dni »cesarski« ubijajo in plenijo po mestu. Padejo še neštevilne žrtve: mož, žena in otrok. Imena kakor: Robert Blum, Vencel Cezar Messenhauer pridejo v zgodovino.

Krvavi boji so bili tudi drugod, posebno hudi v Pragi. Madžare so pomagali potolči na pomoč poklicani Rusi. Po Lombardiji je krvavo gospodaril »oč« Radetzky. V nekaterih teh bojih so igrali Slovani dokaj žalostno vlogo. Po krivdi razmer. Sedanje ljudsko gibanje na Hrvaškem Jelačića po pravici odklanja. Odklanja tudi Zrinjskega in Frankopana. Prvi se je boril za tuje koristi, zoper svobodo drugih, in s tem tudi zoper svobodo naroda, ki mu je sam pripadal. Druga sta bila fevdalca, kakor Celjski grofje, in če so se njune koristi v tem in onem slučajno skladale s splošnimi ljudskimi, na tem nič ne spremeni. Poveljuje jih zlagana šolska zgodovina; nova doba piše z drugačnim peresom.

Nedavno je objavil neki časopis citat iz Engelsove sodbe o Slovanih, češ: Tako je sodil ta mož o Slovanih! — Spoznajmo napake, ki so jih zagrešili posamezni predniki, napake, zaradi katerih so po nujnosti razvoja dogodkov morala trpeti cela pokolenja narodov, pa priznajmo: Pravilno je sodil! Ni bila samo sodba, nego tudi napoved, ki se je izvršila natančno, kakor je bila napovedana. Na branik demokracije stopajo zdaj drugi.

Kako se je pri nas mrcvarila velika francoska revolucija do konca svetovne vojne! »Francozi so

dvignili počestnico na oltar, razglasili so vlačugo za boginjo!« Kakor da ni šlo za kruh, za svobodo, za človečnost. Resnica se ne dá utesniti v okove.

Tudi l. 1848. se je predstavljalo tako. In vendar je to leto izšla zarja svobode, ob katere žarkih se ogrevajo tudi narodi, katerih sinovi so bili njeni rablji. Proletariat sam, ki je zanjo trpel in krvavel, ni odnesel mnogo koristi. Ostal je predvsem brez volilne pravice, ki si jo je priboril šele čez šestdeset let. Ustava je bila v glavnem plod njegovih bojov, a on sam ni imel ničesar od nje; vse si je moral priboriti korak za korakom. Boji so bili še hudi in dolgotrajni, zakaj nekdanji njegovi sobojevniki so medtem postali dvorni svetniki.

Dunajske barikade so žarele za vse narode, ne samo za Dunaj in Nemce. Ondotno delavstvo je do krvavega Dollfuss-Feyevoga puča februarja 1934 vsako leto obnavljalo spomin na tiste velike dni. Leto za letom je na dan 13. marca prihajalo v velikanskih sprevodih na Centralno pokopališče, kjer leže pod mogočnim spomenikom v skupnem grobu žrtve marčne revolucije. Tudi Cankar je bil večkrat med njimi.

Stal je tudi 28. novembra 1905 v bližini rampe pred dunajskim vseučiliščem. Mimo njega so korakali vnuki in sinovi bojevnikov iz l. 1848. Polnih pet ur. Morda je bil lačen, a je vztrajal; drugače bi ne bil slišal žvižgov. Mimo njega so korakale množice, kolona za kolono, predmestja so se vrstila, drugo za drugim — Ottakring, oddaljeni Floridsdorf, njegova misel pa je znabiti pohitela v preteklost, v čase, ko so prav tam hitele druge množice, dedi in očetje sedanjih, tudi proletariati iz predmestij. Žvižgi so ga predramili, žvižgi sinov dvornih svetnikov, katerih očetje so se tudi nekoč borili za kruh in svobodo. Pogledal se je in videl, da je po svojem ovratniku in po svoji obleki bolj podoben študentu kakor zidarju. In postalo ga je sram... J. K.

Dr. Otmar Pirkmajer je »poslevodeči«. On je vedno »poslevodeči«. Pred upokojitvijo je bil »poslevodeči«, sedaj je »poslevodeči« in če si stranka kaj opomore, bo vedno »poslevodeči«. Dr. Marušič je bil žrtvovan nevolji pripadnikov in sploh ni v odboru. Dr. Dinko Puc in Adolf Ribnikar sta pa menda izostala sama — prefriganca!

V odboru je tudi Barle Janko, župnik v Ljubljani. Svoje čase so imele dunajske banke, če so bile še bolj judovske, v upravnem svetu tudi po enega katoličana, tako imenovanega »paradnega kristjana«. Tako mora tudi v krščanski stranki biti župnik. Župnik Barle ima samo dve mali napaki. Njegovi stanovski tovariši ga ne priznajo kot svojega zastopnika in za njegovim političnim klobukom je še vedno zataknjena šenčurska spominčica.

Mali zapiski

Prepovedan list.

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepovedalo širiti št. 2 lista »Mali Istranin«, ki izhaja v Zagrebu.

Razpust.

Vlada je razpustila vodstvo slovenske zbornice za trgovino, obrt in industrijo. Vzele so torej funkcije dosedanjemu predsedniku Ivanu Jelačinu in vsem izvoljenim zborničnim svetovalcem.

Kakor smo tudi v našem listu večkrat omenili, je zastopal dosedanji predsednik Ivan Jelačin, pa tudi nekateri drugi člani zbornice, zmeraj odločno koristi slovenskega gospodarstva. Zlasti je to slovensko stališče poudarjal na raznih občnih zborih trgovskih združenj letošnjega aprila. Zaradi tega so ga tudi jugoslovenski nacionalisti že od nekdanj postrani gledali.

Jugoslovenska zakonitost.

Svoje dni je državni svet kot najvišje državno sodišče v upravnih zadevah odločil v zadnji stopnji, da je konfinacija dr. Korošca, dr. Kulovca, dr. Natlačena in dr. Ogrizka zakonita.

Te dni je pa isti državni svet odločil v skladu z besedilom zakona, da je bila ta konfinacija nezakonita.

Zmeraj vnovič je treba opozarjati, da je bil prvi odlok sklenjen v času, ko je vladala Jugoslovenska nacionalna stranka, ta stranka jugoslovenske zakonitosti in jugoslovenske demokracije. Zato, da ne pozabimo, koliko je vredno demokracija, ki nosi prilastek jugoslovenski. In da se zavedamo, koliko je vredna stranka, ki je za tako zakonitost in demokracijo.

Poglavje o »plemeniti tekmi«.

Binkoštno »Jutro«, glasilo JNS, razmišlja ob ustanovnem zboru JRZ. Razmišlja in ugiba nad Koroščevo izjavo, da je JRZ nekaj popolnoma novega in ugane to-le:

»Seveda so vse te domneve izrečene s predpostavko, da je tudi slovenski del JRZ odkrito sprejel načela novega programa in da jih bo prav tako odkrito tudi v dejanjih izvajal. Ako se to zgodi, potem smo mi zadnji, ki bi zanikali pomen nove organizacije za naše ljudstvo in našo državo. Potem bi imela tudi naša domača politika možnost normalnega in zdravega razvoja. Poleg JNS bi med Slovenci tudi JRZ visoko dvigala jugoslovensko zastavo in v plemeniti tekmi bi se mogli obe politični stranki pri delu za gospodarski, prosvetni in socialni razcvet naše ožje in širše domovine enakopravno potegovati za zupanje ljudstva.«

Upokojena tihotapca.

»Jugosl. Lloyd« od 31. maja t. l. poroča: Upokojena sta bila nedavno zaradi tihotapstva dr. Aleksander Bodi, bivši poslanik v Moskvi, in šef protokola Ilija Šumenko v i. c. Diplomata-tihotapca morata plačati kazen 4 in pol milijona dinarjev. Bodi je baje odpotoval v Italijo.

Pravilno!

»Pozdravljamo idejo borbe proti tuberkulozi. Ne moremo se pa strinjati z načinom, kako jo izvajajo. »Vsakdo naj da en dinar!« se glasi geslo. Mi pa pravimo: »Plača naj tisti, ki ima!« Če plača 1 Din slovenski rudar, ki pri 10 izmenah zasluži 500 Din, je to za njega toliko, kakor če plača industrijalec, ki ima recimo 10 milijonov premoženja — 50.000 Din. Nabirajmo na ta način, pa bomo dobili lepo vsotico. In slovenski delavec bo rešen novih dajatev, ki so ravno vzrok tuberkuloze.«

»Mlada Pota«.

Še eno vprašanje.

V zadnji »Sloveniji« je vprašanje ljubljanskemu g. županu zastran »Delavskega reda« ljubljanske mestne občine in nagrade za njegovo sestavo. Enako vprašanje bi bilo na mestu tudi za Mestno hranilnico ljubljansko glede njenega »Službenega pravilnika« in honorarja za njegovo sestavo. Gre menda za prav čedno vsoto, kakršne

Robert Kump:

Olimpiada 1936

Nemci se z vso delavnostjo pripravljajo za bodoče igre in ko so Hitlerju predložili načrte za 11. olimpiado, jih je prečrtal in dejal: »Vse to je premalo; hočem, da bo olimpiada v Berlinu veličastnejša!«

Drago Ulaga: »Knjiga o sportu«.

Najbrže bo XI. olimpiada v Berlinu ena »najlepših in najveličastnejših«. S 75 m visokega stebra doni olimpijski zvon in njegovi zvoki objemajo vso zemljo in kličejo mladino vsega sveta k plemeniti tekmi. In temu nepremagljivemu klicu se bodo najbrže odzvali narodi z vseh kontinentov od severnega tečaja do južnega. Vsi bodo prišli v Berlin z veselimi srcem, da v plemenitem bratovskem tekmovanju proslave veliki praznik zdravja, moči in lepote in da se zblížajo in utrde prijateljske vezi vsi narodi. Poljaki, Francozi, Židje, Nemci, Črnci, Amerikanci, Japonci, Kitajci, Armenci, Turkeščanci, Hrvatje, Georgijci, Azerbejdžanci, Argentinci, Mehikanci, vsi se bodo zblížali med seboj in tako tudi Nemci in Židje, Črnci in Amerikanci; pozabljeni bodo židovski pogromi, pozabljena barbarska linčanja črncev. In ta zblížanja med vsemi narodi, ki so enakopravni prebivalci na majhnem koščku materije v vesoljstvu, bodo mogoča manifestacija za svetovni mir; kajti kdor ljubi mir, ta ne ljubi vojne in kdor ljubi zdravje, moč in lepoto, ta ne ljubi pohabljenih, onemoglih in pokvečenih mrtvih človeških teles. In tako bodo na tej olimpiadi enakopravna vsa plemena in na visokem stebru bo plapolal olimpijski ogenj, simbol miru. In najbrže ne bo nikogar motilo, da je bil ta olimpijski ogenj prižgan z bakljo, ki jo je podaril Krupp, veliki vojni industrijec, ustvarjalec pohabljenih, onemoglih in pokvečenih človeških teles.

zrtoval ogromne vsote denarja za svetovni mir in odkrito zblížanje med narodi? Ali mogoče samo za to, da rehabilitira nacionalni socializem v inostranstvu in za to, da se bodo nemške finance pomnožile s sijajno izvedenimi olimpijskimi igrami za nekaj sto milijonov deviz; kajti z njimi se bo lahko oborožil

Da je resnica to drugo in ne ono prvo, naj potrdi nekaj odlomkov iz znamenite knjige »Leibesübungen und Nationalsozialismus«, ki jo je napisal Bruno Malitz, absolvent visoke šole za telesno vzgojo v Berlinu in sportni voditelj berlinskih Sturmtruppen:

»Francozi, Poljaki (v originalu Polacken, kar je v nemščini psovka za Poljake), Črnci in Čifuti (Dreckjuden) so tekmovali na nemških tekališčih, igrali na nemških igriščih, plavalni v nemških plavalnih bazenih. Da bi se mednarodni odnosi naše ljubljene Nemčije do naših sovražnikov zaradi tega izboljšali, ne more nihče reči: seveda se pri tem sploh ne smemo ozirati na tiste izdajalce nemške stvari, ki v Parizu, Ženevi in Pragi širijo pacifizem in razširjajo grozotne vesti o Nemčiji. Mi nacionalni socialisti ne moremo za naš narod videti nikakšne pozitivne vrednosti v tem, da dovolimo »svinjskim« Židom in črncem, da potujejo skozi našo deželo in v atletiki tekmujejo z našimi najboljšimi. Pacifisti, politični katoliki, panevropci in podobni nimajo v naši deželi prostora. Hujši so kot kolera in sifilis, mnogo hujši kot lakota, suša in strupeni plini.«

»Ali naj torej želimo olimpijske igre za Nem-

ni dobil dozdej še noben slovenski literat in bržčas tudi noben pravnik ne. Dotični predsednik, komisar, ravnatelj ali kar je že bil, bi ustregel vsem, če bi zadevo pojasnil: kdo je izdelal pravilnik, po čigavem naročilu, če je kaj dobil, koliko je dobil, na čigavo odredbo in pod kakšnimi okoliščinami. To storiti bi bilo dobro že zategadelj, da se vzame raznim nasprotujočim si vestem osnovo, če je neresnična.

Kaznovana surovost.

Po poročilih zagrebških listov je bivši polic. agent v Osijeku Marko Benjaminović bil obsojen radi raznih kaznivih dejanj na 5 let ječe.

»Phönix« na Bolgarskem.

Bivši predsednik bolgarske vlade Toše v priznava, da je dobil od Phönixa milijon levov, toda se izgovarja, da jih je prejel v času, ko je bil še predsednik bolgarske podružnice Phönixa.

Popravi!

G. univ. prof. Izidor Cankar, urednik spisov Ivana Cankarja, nam piše, da so naše navedbe v št. 22 o članku Ivana Cankarja »Predmestje« napačne. Ta članek je izšel z navedbo izvora v Zbranih spisih, zvezek XVI, 37-39, pod istim naslovom.

čijo? Da, mi jih moramo imeti. Štejemo jih iz internacionalnih vzrokov za zelo važne. Boljše propagande za Nemčijo si ne moremo misliti.«

Da si g. Bruno Malitz ne predstavlja propagande za Nemčijo z resničnimi kulturnimi vrednotami, kaže sledeči odstavek:

»Ako se je bilo na svetu sploh kdaj česa bati, je bila to nemška spretnost v orožju. V naši državi se mladina znova uči nositi orožje. Vojaški »Drill«, streljanje, čitanje kart, pohodi z vojaško opremo so dali nemškim armadam vedno premoč, ki je prestrašila naše sovražnike.«

Tako Bruno Malitz. Da so pa tudi predstavitelji nemške oficijelne javnosti zelo daleč od olimpijske ideje za propagando svetovnega miru, priča apel, ki ga je imel 1. maja pokrovitelj olimpiade Adolf Hitler na nemško mladino. Stavek za stavkom tega apela je eno samo priznanje, da se mora pripravljati samo na vojno in na junaško smrt.

»Mi zahtevamo, da se že v svoji mladosti naučijo jemati nase žrtve, da žrtvuješ svojo osebno svobodo, da žrtvuješ svoj prosti čas, da žrtvuješ mnoge male prijetnosti življenja. In mi zahtevamo še, da ne poznaš usmiljenja. Nekoč kasneje bomo potrebovali hrabre može in žene, ki se ne vdajo, kadar stopi pred nje življenje z vso svojo krutostjo. Silnemu prihajajočemu nemškemu narodu ste Vi najlepše upanje.«

20 dni pozneje pa je govoril nemški mladini Rosenberg: »Nikoli se še ni mogla mladina samo sebe tako voditi, kakor smete to storiti Vi. Še nikoli niso bile vsem možnostim kake mlade generacije odprte tako proste poti, kot Vam.«

S takimi neresnicami vsevprek zapeljuje fašizem nemško mladino in za vse njeno hrepenenje ima samo en odgovor: nemški imperializem potrebuje vaša življenja, da si bo z vašo krvjo osvojil nove dežele, nova ljudstva in nova bogastva. In tako pripravlja fašizem nemški mladini, ki ji ne more zagotoviti življenja, samo grobove in pogubo. In kakor je dejal Romain Rolland, veliki francoski pisatelj in odločen antifasist, ne more fašizem zagotoviti mladini življenja, ampak ji pripravlja samo grobove in samo pogubo.

In kako bo sedaj ta nemška mladina, zapeljana in vzgojena po fašistični ideologiji v ozkem patriotizmu, da ljubi le svojo domovino, vse druge pa sovraži, kako bo ta mladina sprejela na olimpiadi zastopnike vseh narodov in plemen. V njihovih srcih ne bo prostora za bratovsko ljubezen do drugih narodov, posebno do Slovanov, ki so po njihovem mnenju manjvredni, in zato tudi ne bo prišlo do pravega zblížanja med njimi. In namesto veselja bo v srcih slovanskih tekmovalcev mrznja in želja, da čim prej zapuste olimpiado, kjer nima olimpijska ideja enakosti in spoštovanja vseh narodov prostora. Da se bo to tudi v resnici zgodilo, kaže zelo jasno zimsko olimpiada. (Dalje prihodnjic.)

ZADRUŽNA TISKARNA

REG. Z. Z. O. Z.

Priporoča se za tiskanje časopisov, revij in knjig; reklamnih letakov, lepakov, vabil za gledališke odre in koncerte; vizitk, kuvert, tiskovin za urade, hranilnice, posojilnice in trgovine ter vseh v tiskarsko stroko spadajočih del.

V LJUBLJANI
TYRŠEVA C. 17

TELEFON 30-67